

Повідайчик Оксана Степанівна
кандидат педагогічних наук, доцент
Варга Наталія Іллівна
кандидат соціологічних наук, доцент

кафедра соціології та соціальної роботи
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україна

РОЛЬ ДОДАТКОВОЇ ОСВІТИ В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ СТУДЕНТІВ ДО НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ

Дана стаття присвячена визначенню ролі додаткової освіти в процесі формування готовності студентів до науково-дослідної роботи. Здійснено аналіз поняття «додаткова освіта», розглянуто її функції. Обґрунтована необхідність педагогічного сприяння під час формування готовності студентів до науково-дослідної роботи в процесі додаткової освіти. Визначено, що педагогічне сприяння передбачає діяльність педагога, спрямовану на розширення уявлень майбутніх фахівців про наукові дослідження в аспекті їх професії та створення умов для розвитку їх здібностей до науково-дослідної роботи.

Ключові слова: науково-дослідна робота, додаткова освіта, педагогічне сприяння, професійна підготовка фахівців.

Вступ. Сучасне суспільство, яке здійснює запит на підготовку фахівців високої кваліфікації, не може задовольнитися спеціалістами, які є носіями певного обсягу виключно професійної інформації. Необхідною складовою нинішніх професіоналів є здатність активно займатися творчою працею, володіти ефективними методами дослідної роботи. Очевидно в кожній професії є прихований елемент творчості і потреба наукового пошуку в розв'язанні професійних завдань, що вимагає формування готовності випускників вищих навчальних закладів до науково-дослідної роботи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема організації наукових досліджень студентів у ВНЗ є багатогранною. Її значущість у процесі професійної підготовки знайшла своє відображення як у вітчизняній (Л.Акопян, О.Антонова, Ю.Грицай, О.Дубасенюк, Л.Колесник, Т.Мельникова, Б.Надієнський, О.Рудницька та ін.), так і у зарубіжній науковій думці (Дж.Бен-Девід, Дж.Еліот, Л.Елтон, Б.Мун, Н.Нейман та ін.). Більшість дослідників відзначають необхідність вдосконалення навчальних програм підготовки фахівців різних професійних сфер з урахуванням освітніх і наукових потреб студентів, що знаходить своє відображення, перш за все, у навчальних планах, формах та методах роботи, формуванні системи додаткової освіти.

Метою статті є визначення ролі додаткової освіти в процесі формування готовності студентів до науково-дослідної роботи. **Завдання статті:** здійснити аналіз поняття «додаткова освіта» і розглянути її функції; обґрунтувати необхідність педагогічного сприяння під час формування готовності студентів до науково-дослідної роботи та визначити його особливості в процесі додаткової освіти.

Виклад основного матеріалу. Визначальними видами діяльності в процесі формування готовності студентів до науково-дослідної роботи (НДР) є реалізація ними наукових досліджень, професійно-наукове спілкування і засвоєння певної частки соціального досвіду. Доцільність здійснення студентами наукових досліджень впливає з генетичної залежності процесів екстеріоризації, про домінування яких у

© Повідайчик О.С., Варга Н.І.

психічній діяльності свідчить самостійне вирішення ними дослідницьких завдань. Деякі вчені зазначають про вирішальне значення здійснення студентами дослідження для формування в них дослідницьких здібностей [1].

Розглянемо деякі напрямки підготовки студентів до наукових досліджень у вищому навчальному закладі. Базові підходи регламентуються робочими програмами дисциплін і передбачають акцентування на творчому пізнанні, а не на репродуктивному засвоєнні знань. Це вимагає введення в освітній процес таких елементів наукових досліджень як:

- наукова постановка завдань на лекційних, практичних і лабораторних заняттях щодо опрацювання дослідницьких та експериментальних даних;
- підготовка студентами рефератів, курсових, кваліфікаційних робіт з описанням даних експерименту, в тому числі з критичним аналізом опрацьованої наукової літератури;
- підготовка звітів про проходження виробничих, педагогічних, переддипломних на інших видів практик.

Робота студентів базується на поступовому ускладненні поставлених завдань, а характер їхньої діяльності змінюється від пізнавальної (репродуктивне засвоєння знань на молодших курсах) до творчої (проведення досліджень на старших курсах). Такий підхід дозволяє залучати до наукової роботи як студентів молодших курсів, так і старшокурсників, для яких НДР є стимулом поглиблення знань з обраного фаху. Варто відзначити, що студенти молодших курсів не володіють розвинутою готовністю до НДР, щоб ставити перед собою наукові питання і самостійно їх вирішувати. Тому можливість активного формування готовності до НДР, починаючи з перших років навчання, студенти можуть отримати тільки в сфері додаткової освіти – наукових гуртках, проблемних групах, науково-дослідницьких семінарах, наукових читаннях, тренінгах тощо.

Під додатковою освітою будемо розуміти «таку парадигму чи доктрину освіти, яка на перше місце ставить розвиток особистості, її пізнавальних здібностей, а не просто досягнення певного рівня тих

чи інших додаткових знань, умінь і навичок». Це вид освіти, спрямований на всебічне задоволення освітніх потреб людини в інтелектуальному, духовно-моральному і професійному вдосконаленні і не передбачає підвищення рівня освіти [2, с.37].

Додаткова освіта головним чином спрямована на вирішення проблем, пов'язаних із розвитком освіченості і професійної кваліфікації особистості, які виникають в процесі фахової підготовки. Головною проблемою при цьому є задоволення індивідуальних соціокультурних потреб людини. Вона не може бути повністю вирішена під час здобуття майбутнім спеціалістом основної освіти внаслідок відсутності чіткого спрямування на індивідуальні форми роботи.

В процесі формування готовності майбутніх фахівців до НДР у вищому навчальному закладі додаткова освіта виконує такі функції:

- освітню – навчання студентів за додатковими освітніми програмами, отримання ними нових знань;
- виховну – збагачення та розширення культурного середовища закладу, визначення щодо цього чітких моральних орієнтирів, прилучення молоді до культурних цінностей;
- креативну – створення гнучкої системи для реалізації індивідуальних творчих інтересів особистості;
- компенсаційну – освоєння студентами нових напрямів діяльності, які поглиблюють і доповнюють основну освіту та створюють емоційно значуще підґрунтя для засвоєння змісту загальної освіти;
- профорієнтаційну – формування стійкого інтересу до соціально значущих видів діяльності, сприяння визначенню життєвих планів із урахуванням професійної орієнтації;
- інтеграційну – створення єдиного освітнього простору навчального закладу;
- соціалізаційну – освоєння студентами соціального досвіду, набуття навичок встановлення соціальних зв'язків і розвиток особистісних якостей;
- функцію самореалізації – самовизначення студентами в соціально та культурно значущих сферах життєдіяльності, особистісний саморозвиток.

У процесі додаткової освіти формування готовності студентів до НДР передбачає: підготовку доповідей на основі опрацювання літературних джерел; участь в обговоренні актуальних питань у певній галузі знань; асистентську участь у дослідженнях, які реалізуються викладачами й аспірантами кафедр тощо.

Таким чином, додаткова освіта здійснюється поза рамками основних освітніх програм шляхом індивідуальної педагогічної діяльності і відзначається як загальноосвітнім (підвищення освіченості), так і професійним (підвищення кваліфікації) спрямуванням. Основну і додаткову освіти можна співвіднести таким чином: загальними для цих систем є цілі навчання – підвищення рівня освіченості і формування позитивного ставлення до освіти. Основна освіта задає канву, на якій додаткова допоможе знайти індивідуальний шлях розвитку особистості. Друга (додаткова) освіта може обумовити інтерес до першої, ліквідувати недоліки в розвитку особистості, надати можливість вільного вибору, сприяти «задоволенню потреб студентів у професійному розвитку» [3, с.20].

Під час формування готовності студентів до

НДР визначальна роль належить викладачу. Так, Є.Євладова відзначає основні функції педагога в процесі додаткової освіти – педагогічна підтримка і педагогічне сприяння. Підтримка трактується вченою як виступ на захист кого-небудь, а сприяння означає активну участь у справах інших людей і підтримку в певному виді діяльності. При цьому дослідниця розглядає педагогічне сприяння як вид педагогічної підтримки, предметом якої є спільний із студентами процес визначення їхніх інтересів, цілей, можливостей, шляхів вирішення проблем. Ідеєю сприяння в додатковій освіті є надання студентам можливості діяти і бути суб'єктом власної діяльності [4].

У наукових працях, присвячених педагогічному сприянню в сфері вищої освіти, даний феномен визначається або як вид педагогічної діяльності, або як створення спеціальних умов в освіті для розвитку особистості майбутнього фахівця [1; 3; 4]. Дослідниця Т.Мельникова розглядає педагогічне сприяння як допомогу, яка надається студентам з боку викладача для досягнення ними конкретних цілей [5, с.12].

Стосовно нашого дослідження педагогічне сприяння становленню готовності студентів до НДР розуміється як діяльність педагога, спрямована на розширення уявлень майбутніх фахівців про наукові дослідження в контексті їх майбутньої професії, створення умов для розвитку їхніх здібностей до наукових досліджень шляхом викладення відповідним чином систематизованого змісту освіти, організації його засвоєння у взаємодії, під час якої реалізуються суб'єкт-суб'єктні відносини.

Отже, педагогічне сприяння в процесі формування готовності студентів до НДР передбачає:

- встановлення ділових відносин викладачів і студентів та професійне спілкування протягом дослідження;
- педагогічний супровід дослідження та допомога у вирішенні студентами різноманітних дослідницьких завдань.

При цьому використовуються такі методи навчання: проблемно-евристичний і продуктивний (виражається переважно самостійним виконанням студентом поставленого завдання); проблемно-інформаційний і репродуктивно-продуктивний (спільне вирішення проблем); інформаційно-алгоритмічний і репродуктивний (передбачає пряме управління діяльністю студента). Визначальною формою роботи є науково-дослідний семінар. Ця форма взаємодії викладача із студентами дозволяє повідомляти їм необхідну інформацію, роз'яснювати її, заслуховувати доповіді та організовувати дискусії. Крім семінару проводяться ділові ігри, конференції, консультації, бесіди та ін.

Висновки. Таким чином, формування готовності студентів до науково-дослідної роботи відбувається як у процесі основної, так і додаткової освіти. Метою додаткової освіти є всебічний розвиток особистості, її пізнавальних здібностей, а не просто досягнення певного рівня тих чи інших додаткових знань, умінь і навичок. Необхідною умовою додаткової освіти під час формування готовності студентів до науково-дослідної роботи є педагогічне сприяння, під яким розуміється діяльність педагога, спрямована на розширення уявлень майбутніх фахівців про наукові дослідження в аспекті їх майбутньої професії та створення умов для розвитку їхніх здібностей до наукових досліджень.

Список використаної літератури

1. Акопян О.В. Педагогическое содействие становлению готовности студентов к научным исследованиям: дис... канд. пед. наук: 13.00.08 / О.В.Акопян. – Челябинск, 2010. – 177 с.
2. Шашко В.О. Додаткова освіта сучасного менеджера як складова його професійної затребуваності та соціальної активності / В.О.Шашко // Молодий вчений. – Вип. 5(08). – 2014. – С.36-38
3. Давыденко Т.М. Система стимулирования научно-исследовательской работы студентов и молодых исследователей программ / Т.М.Давыденко, М.В.Беняш // Высшее образование сегодня. – 2008. – №1. – С.18-21
4. Евладова Е.Б. Дополнительное образование студентов: Учебное пособие / Е.Б.Евладова, Л.Г.Логина, Н.Н.Михайлова. – М.: ВЛАДОС, 2002. – 352 с.
5. Мельникова Т.А. Педагогическое содействие становлению готовности студентов к самореализации: автореф. дис. канд. пед. наук / Т.А.Мельникова. – Челябинск, 2004. – 23 с.

Стаття надійшла до редакції 09.05.2016 р.

Повидайчик Оксана

кандидат педагогических наук, доцент

Варга Наталия

кандидат социологических наук, доцент

кафедра социологии и социальной работы
Государственное высшее учебное заведение
«Ужгородский национальный университет», Ужгород, Украина

РОЛЬ ДОПОЛНИТЕЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ В ПРОЦЕССЕ ФОРМИРОВАНИЯ ГОТОВНОСТИ СТУДЕНТОВ К НАУЧНО-ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКОЙ РАБОТЕ

Данная статья посвящена определению роли дополнительного образования в процессе формирования готовности студентов к научно-исследовательской работе. Осуществлен анализ понятия «дополнительное образование», рассмотрены его функции. Обоснована необходимость педагогического содействия при формировании готовности студентов к научно-исследовательской работе в процессе дополнительного образования. Определено, что педагогическое содействие предусматривает деятельность педагога, направленную на расширение представлений будущих специалистов о научных исследованиях в аспекте их профессии и создание условий для развития их способностей к научным исследованиям.

Ключевые слова: научно-исследовательская работа, дополнительное образование, педагогическое содействие, профессиональная подготовка специалистов.

Povidaychik Oksana

Candidate of Pedagogical Sciences, Ph.D., Assistant Professor

Varga Natalia

Candidate of Sociological Sciences, Ph.D., Assistant Professor

Department of Sociology and Social Work
State Higher Educational Establishment «Uzhhorod National University»
Uzhhorod, Ukraine

ROLE OF ADDITIONAL EDUCATION IN THE PROCESS OF FORMATION OF STUDENTS' READINESS TO RESEARCH WORK

This article focuses on the definition of the role of additional education in the process of formation of students' readiness to research work. The main types of research work for future professionals in the basic education are examined. They are: academic setting of tasks for lectures, practical classes and laboratory research concerning on assessing the exploratory and experimental data; preparing students essays, term papers, theses with the description of experimental data, including critical analysis of processed scientific literature; preparation of reports of industrial, educational, pre-graduation and other practice. The necessity of additional education in the process of formation of students' readiness to scientific research is justified. It is directed to meet the educational needs of human intellectual, spiritual and professional development and increasing of education. The basic directions of educational assistance in the process of additional education are analyzed. They are: establishing business relationships between teachers and students and professional communication during the research; research support and solving various research tasks by students; assistance in the performance of students' research and presentation the results.

Keywords: research work, additional education, educational assistance, vocational training.